

ماجراي ۸۰۰ بازداشت در ۶ سال، عامل فساد کارگزار است یا مدل درآمدزایی شهرها؟

وقت بازنگری در کارکردشوراها

مدت حداقل ۲۳۰ نفر به دلیل تخلفات گسترده و فساد‌های مالی بازداشت شده‌اند. لازم به ذکر است این تعداد فقط مربوط به اخیاری است که «فرهیختگان» آنها را رسد کرده و تعداد افراد بازداشتی ممکن است پیش از اینها باشد. طبق آمارها، از این تعداد، در سال ۱۴۰۰ تقریباً ۱۲۰ نفر از اعضای شورای شهر و شهرداران در سراسر کشور اغلب به دلیل تخلفات مالی بازداشت شده‌اند. این آمار در سال ۱۴۰۱ تعداد ۶۸ نفر در سراسر کشور بوده است. در سال ۱۴۰۲ این آمار افزایش حدوداً ۹۸درصدی داشته

و تعداد متخلفان حوزه مدیریت شهری در این سال به ۳۵۰ نفر رسیده است. همچنین در ۷ ماهی که از سال ۱۴۰۳ گذشته، مطابق بررسی‌های «فرهیختگان»، حداقل ۸۲ نفر از مسئولان شهرداری‌ای شهرواهای شهر به دلیل تخلفات در حوزه شهری بازداشت شده‌اند.

همان‌طور که گفته شد، این گزارش صرفاً تعداد دستگیرشدگان است که خبر دستگیری آنها در رسانه‌ها منتشر شده و عدد اصلی شاید پیش از اینها باشد. اما این آمار از جنبه دیگری نیز حائز اهمیت است. دستگیری ۲۳۰ نفر در ۲٫۵ سال اخیر درحالی است که تعداد دستگیرشدگان در حوزه شهرواهای شهر و روستا، شهرداران و کارمندان شهرداری‌ها در سه سال ۱۳۹۷، ۱۳۹۸ و ۱۳۹۹ حدود ۲۳۳ نفر بوده است. به عبارتی، درحالی در سه سال ۱۳۹۷ تا ۱۳۹۹ کل بازداشت‌شدگان در حوزه شورای شهر، شورای روستاها، دهیاران و شهرداران و کارمندان شهرداری‌های کل کشور ۲۰۳ نفر بوده که طی ۲٫۵ سال اخیر بدون درنظرگرفتن کارکنان شهرداری‌ها، دهیاران و اعضای شورای روستا، تعداد دستگیری‌ها به ۲۳۰ نفر رسیده است.

بدیهه، فساد اداری گرچه کم‌وبیش در همه کشورهای جهان وجود دارد، بااین‌حال نوع، نحوه، میزان و گستردگی آن در هر کشور متفاوت است. امروزه فساد در مدیریت شهری ازجمله موضوعاتی است که بازمه گرچه هیچ کشوری نسبت با آن رو به‌رو نشده باشد، اما به دلایل مختلفی، این نوع فساد نیز در ایران ابعاد وسیعی‌تر نسبت به سایر کشورها دارد. بررسی‌های «فرهیختگان» از رسد اخبار مربوط به دستگیری و بازداشت اعضای شوراهای شهر و شهرداران نشان می‌دهد طی سال‌های ۱۴۰۰ تا هفت‌ماه نخست سال تعداد ۴۳۰ نفر از اعضای شورای شهر و شهرداران در کشور بازداشت شده‌اند. این عدد را درکنار تعداد ۲۳۳ نفر طی سال‌های ۱۳۹۷ تا ۱۳۹۹ قرار دهیم. دستگیری دستگیری‌ها به ۸۶۳ نفر می‌رسد که در نوع خود قابل تأمل است.

دستگیری ۸۶۰ نفر از اعضای شورای شهر و شهرداران

بررسی‌های «فرهیختگان» از تعداد افراد بازداشت‌شده از شهرواهای

شهر و همچنین شهرداران شهرداری‌های سراسر کشور (بدون درنظرگرفتن کارمندان شهرداری‌ها) در سال‌های ۱۴۰۰ تا ۱۴۰۳ که در رسانه‌های رسمی منتشر شده، نشان می‌دهد طی این

گلوگاه فساد در مدیریت شهری

محمود اولاد، کارشناس اقتصاد شهری در گفت‌وگو با «فرهیختگان»

در رابطه با گلوگاه‌ها و عواملی که به فساد در ساختار شوراها و شهرداری منجر می‌شوند، اظهار داشت: «فساد در شهرداری‌ها عوامل به هم پیچیده و متعددی دارد؛ برای مثال اصولاً ساختار مدیریت شهری در کشور ما هیچ‌گاه مانند سایر نقاط دنیا به شکل دولت‌های محلی به‌صورت انتخابی بین ساکنان شهر شکل گرفته، در نتیجه عملاً رابطه‌ای بین شهرداری‌ها و مردم تعریف نشده است. اگر این رابطه تعریف می‌شد، مردم لزوم مشارکت در اداره شهر را بهتر متوجه می‌شدند، در پرداخت هزینه‌های اداره شهر همکاری می‌کردند. در سویی دیگر، مردم متغیلاً صرفاً گروهی‌ها که در شهرداری‌اند، متولی شهر می‌دانستند و مدیران شهری هم آن چیزی را فراهم می‌کردند که خواسته شهروندان است و حتماً مجبور بودند پاسخگو نیز باشند. این سلسله عوامل باید طی می‌شد که مردم به‌عنوان شهروند ذاتاً مطالبه‌گر باشند و عملکرد مدیریت شهری را رصد کنند؛ اما در کشور ما چنین چیزی نبوده و از گذشته قرار بر تعیین از بالا و در نهایت ابلاغ به پایین بوده و منابع مالی نیز از دولت، وام‌ها و فروش نفت تأمین می‌شد. در نتیجه آن رابطه ذاتاً گسست‌یافته بود. زمانی که شهرداری‌ها از دولت تأمین مالی می‌شدند، این روند باعث شده بود مشارکت مردم به‌طور کاهش یابد و در نتیجه مطالبه‌گری و رصد هم ملغی شود. طی دهه‌های اخیر و به‌ویژه با کاهش درآمد‌های نفتی کشور، با تغییر سیاست‌ها، گرچه تصمیم بر استقلال مالی شهرداری گرفته شد، اما بازمه فرصت استقلال به شهرها داده نشد.»

این کارشناس در ادامه تصریح کرد: «شهرداری‌ها به‌مرور برای تأمین مالی خود به‌عنوان راه‌حل جایگزین پول فروش نفت به از ارتقای حجم از دست‌داده، گفت؛ علاوه‌بر سیاست‌گذاری‌های نادرست این حوزه، قوانین و مقرراتی که بازدارنده باشد، مناسفانه وجود ندارد. بسیاری از کسانی که در این سال‌ها دستگیر می‌شوند پس از طی‌کردن فرایند دادرسی احتمالاً در دادگاه با تبرعه‌های دو تا تأمین مالی در حجم بالاتر توسط فرایند ساختمان‌سازی روی آورد. در این صورت با دریافت مبالغ بزرگ از چندین هزار سازنده اقدام تا تأمین مالی به‌منظور اداره شهر شد. این ساختار به‌تدریج به تشکیک اتلاف‌هایی با منابع مشترک رسید. در این حالت بازمه مردم مشارکتی ندارند، نه در تدوین طرح و برنامه، نه در هزینه‌های شهر و نه حتی رصد مردمی به‌منظور مطالبه. در همین راستا بسیاری در شهرها دیده‌ام که وقتی یک پراج‌ساز برای بستن راه‌ها به‌راحتی مجوز می‌گیرد؛ ولی فرد عادی به بهانه سد معبر متخلف شناخته می‌شود. این امر به این دلیل است که معبر مسکن‌سازان به‌عنوان حامی مالی شهرداری‌های‌پا کار آمده‌اند. در این صورت شهردر در دست منابعی مسکن می‌افتد و شهروند به دلیل منافع مشترک مسکن‌ساز و شهرداری رفته‌رفته از شهر حذف می‌شود. سال‌هاست این ساختار بر کشور حاکم بوده و هیچ‌گاه نظارت مردمی بر شهر مانند سایر نقاط جهان حاکم نمی‌شود و روابط پراساس گروه‌های شبیه رانت در حال شکل‌گیری است. وقت این اتلاف‌ها با شکل می‌گیرد طبق منافع آنها گسترده می‌شود که شما

حاضر به پذیرش هر ریسکی می‌شوید و ممکن است حاضر به انجام تخلفی با منافع کوچک نباشند که ریسک بالای دستگیری را دارد؛ اما اگر منافع بسیاری داشته باشند با پذیرش ریسک هر مجازاتی حاضر به انجام آن می‌شوند. رفته‌رفته منافع حاصل از تخلف آن قدر بالا می‌رود که ریسک، پذیرش دارد.»

قوانین حوزه شهری بازارنده نیست

محمود اولاد در ادامه با اشاره به اینکه قوانین اثر خود را بر جلوگیری از ارتقای حجم از دست‌داده، گفت؛ «علاوه‌بر سیاست‌گذاری‌های نادرست این حوزه، قوانین و مقرراتی که بازدارنده باشد، مناسفانه وجود ندارد. بسیاری از کسانی که در این سال‌ها دستگیر می‌شوند پس از طی‌کردن فرایند دادرسی احتمالاً در دادگاه با تبرعه‌های دو تا تأمین مالی در حجم بالاتر توسط فرایند ساختمان‌سازی روی آورد. در این صورت با دریافت مبالغ بزرگ از چندین هزار سازنده اقدام تا تأمین مالی به‌منظور اداره شهر شد. این ساختار به‌تدریج به تشکیک اتلاف‌هایی با منابع مشترک رسید. در این حالت بازمه مردم مشارکتی ندارند، نه در تدوین طرح و برنامه، نه در هزینه‌های شهر و نه حتی رصد مردمی به‌منظور مطالبه. در همین راستا بسیاری در شهرها دیده‌ام که وقتی یک پراج‌ساز برای بستن راه‌ها به‌راحتی شهرداری فرصت مشارکت و مطالبه مردم و پاسخگویی می‌دهد؛ اما اگر منافع بسیاری داشته باشند با پذیرش ریسک هر مجازاتی حاضر به انجام آن می‌شوند. رفته‌رفته منافع حاصل از تخلف آن قدر بالا می‌رود که ریسک، پذیرش دارد.»

خطراتی

زودان اتلاف‌های رانتی به شورای شهر

اولاد با تأکید بر اینکه ساختار شورای شهر نیز فرصتی برای مشارکت مردم ایجاد کرده است، اظهار داشت: «صورت دیگر این قضیه به واسطه ۸۰۰ نفر فرایند تشکیل شورای شهر به‌منظور افزایش مشارکت مردم در شهر بازمی‌گردد که این هم ناقص باقی‌ماند و کامل به نتیجه نرسید. ما در این مسیر، اختیارات شهرواهای محلی را به شورای شهر نداده‌ام. با اینکه مردم در انتخاب نماینده شورواها مشارکت می‌کنند اما به‌یتمین قوانین جدید در دو سه سال اخیر ازجمله مالیات مستقیم و مالیات بر ارزش‌افزوده نمی‌توان عوارضی بر شهرها وضع کرد و مجدداً همه چیز از ارگان‌های بالاتر نشئت می‌گیرد. در این ساختار همچنان شهرداری فرصت مشارکت و مطالبه مردم و پاسخگویی می‌دهد؛ اما اگر منافع بسیاری داشته باشند با پذیرش ریسک هر مجازاتی حاضر به انجام آن می‌شوند. رفته‌رفته منافع حاصل از تخلف آن قدر بالا می‌رود که ریسک، پذیرش دارد.»

از موقعیت‌های تعارض منافی

تامناضاهای طلایی

اولاد در ادامه افزود: «صورت دیگر این است که این فتر اصلاً

با نیاز اصلی، وضعیت اجتماعی و اقتصادی شهرها، تجویز الگوی

مساقت و متناسقی در صورت ریشه‌یابی صحیح به مسائل اجتماعی جامعه برمی‌گردند. در سال‌های اخیر با عادی‌سازی تخلفات ساختمانی و ازخاک‌بردی مردم و رواج آن در جامعه مهاجرت بی‌رویه و رشد اسکان‌های غیررسمی در حاشیه شهرها و همچنین تصرف غیرقانونی اراضی؛ افزایش تقاضای ساخت‌وساز را به دنبال داشته است. همچنین از منظر اجتماعی عوامل دیگری بر این مسئله تأثیر داشته است. از جمله افزایش تعداد خانوار، عدم آگاهی مردم از ضوابط شهرداری و ساخت‌وساز، گسترش حس تبعیض در جامعه و گاهی همکاری ساکنان با ساختار معیوب، زمینه‌ساز گسترش بی‌رویه و بی‌قاعده شهرها شده است.

۲- اقتصادی

بسیاری از تخلفات ساختمانی خصوصاً در مناطق ضعیف و حاشیه شهرها به دلیل قدرت اقتصادی پایین، افزایش چشمگیر اجاره‌ها و نبود کمک‌های مالی شکل می‌گیرند، از طرفی با توجه به رشد روزافزون قیمت مصالح ساختمانی و قیمت تمام‌شده ساختمان، تمایل مالکان، انبوه‌سازان و سازندگان بزرگ به صرف هزینه کمتر به‌به عبارتی کسب منفعت بیشتر در ساخت‌وساز، فرار از آثار جبران‌ناپذیر آن بر شهر امری قابل‌پیش‌بینی است. در واقع حاکم بودن سیاست تمرکزگرایی شدید در شهرها و غلبه صرفه‌های اقتصادی و منفعت طلبی انبوه‌سازان به‌عنوان یکی از مهم‌ترین علت بروز تخلفات ساختمانی در شهرها شناخته شده است و طبق آمار تعداد قابل‌توجهی از این تخلفات (خصوصاً تغییر کاربری و افزایش بنا) در مناطق کران قیمت و در پی تقویت گزیربی و سودجویی اقتصادی رخ می‌دهد.

۳- قوانین، مقررات و پیشنامه‌ها

نابسامی و ضعف قوانین یکی از مهم‌ترین آسیب‌های موجود در صنعت ساخت‌وساز شهری در ایران است که به‌طور غیرمستقیم حوزه‌های برنامه‌ریزی و مدیریت را نیز تحت‌تأثیر قرار داده است. نارسایی قوانین ضوابط در کشور، از این منظر بررسی عدم به‌روزرسانی، غیرمتعلق بودن، یکپارختی و تعمیمی بودن ضوابط و مقررات ساخت‌وساز در شهرهای مختلف و عدم تناسب آنها با شرایط و نیازهای منطقه از مهم‌ترین زمینه‌های قانون‌گریزی و بروز تخلفات ساختمانی در کشور به‌شمار می‌رود.

۴- برنامه‌ریزی شهری

یکی از مهم‌ترین زمینه‌های تأثیرگذار در تشدید تخلفات ساخت‌وساز شهری مربوط به این بخش است. فقدان مدیریت واحد توسعه شهری، تعدد طرح‌ها، عدم انطباق طرح‌های توسعه

ردیف	شهر	تاریخ انتشار خبر بازداشت رسمی	ردیف	شهر	تعداد افراد بازداشت‌شده	تعداد افراد بازداشت‌شده	تاریخ انتشار خبر بازداشت رسمی	شهر	تعداد افراد بازداشت‌شده	تاریخ انتشار خبر بازداشت رسمی	در رسانه‌های رسمی
۱	شورا	۹	هشتگرد	۶ اردیبهشت ۱۴۰۰	۶۷	شورا	۲	ملارد	۴ مهر ۱۴۰۲		
۲	شورا	۵	نسیم‌شهر	۹ تیر ۱۴۰۰	۶۸	شورا	۱	مسجدسلیمان	۷ تیر ۱۴۰۲		
۳	شورا	۴	مهاباد	۲۳ آذر ۱۴۰۰	۶۹	شهرداری	۱	مسجدسلیمان	۲۴ اردیبهشت ۱۴۰۲		
۴	شورا	۲	مسجدسلیمان	شهریور ۱۴۰۰	۷۰	شورا	۲	مسجدسلیمان	۳۱ مرداد ۱۴۰۲		
۵	شورا	۲	لوشان	۱۱ مرداد ۱۴۰۰	۷۱	شورا و شهردار	۴	مرویان	۲۱ خرداد ۱۴۰۲		
۶	شورا	۱	لنگرود	۱۶ اردیبهشت ۱۴۰۰	۷۲	شورا	۱	مرغه	۸ مرداد ۱۴۰۲		
۷	شورا و شهردار	۳	لاهیجان	۲۶ اردیبهشت ۱۴۰۰	۷۳	شهرداری	۴	ماهشهر	۱۱ تیر ۱۴۰۲		
۸	شورا	۳	گیلان‌غرب	۲۹ آبان ۱۴۰۰	۷۴	شهردار	۱	لوسان	۸ آذر ۱۴۰۲		
۹	شورا	۳	گلزار	۰۸ شهریور ۱۴۰۰	۷۵	شهرداری	۱	گرگان	۲۸ فروردین ۱۴۰۳		
۱۰	شورا	۱۰	گرگان	۱۵ خرداد ۱۴۰۲	۷۶	شورا	۱۰	گرگان	۲۸ فروردین ۱۴۰۲		
۱۱	شورا	۱	کهریزک	۱۴ مرداد ۱۴۰۰	۷۷	شهرداری	۴	کاشان	۲۵ اردیبهشت ۱۴۰۲		
۱۲	شورا	۱۳	کنگاور	۳ مرداد ۱۴۰۰	۷۸	شورا	۱	قیام‌شفت	۱۵ اردیبهشت ۱۴۰۲		
۱۳	شورا	۲	کنگان	۶ مرداد ۱۴۰۰	۷۹	شورا	۶	فرچک	۲۰ فروردین ۱۴۰۲		
۱۴	شورا	۱	کرج	۸ آذر ۱۴۰۰	۸۰	شورا و شهردار	۲	فردوسیه شهیار	۱۱ اردیبهشت ۱۴۰۲		
۱۵	شورا	۷	کاشمر	۲۹ خرداد ۱۴۰۰	۸۱	شورا	۲	شیراز	۳۱ اردیبهشت ۱۴۰۲		
۱۶	شورا	۶	فرچک	۲۱ فروردین ۱۴۰۰	۸۲	شورا	۱	عنبر - مسجدسلیمان	۰۹ مهر ۱۴۰۲		
۱۷	شورا	۱	شهرقدس	۵ دی ۱۴۰۰	۸۳	شورا و شهردار	۳	شیراز	۳۱ اردیبهشت ۱۴۰۲		
۱۸	شورا	۱	فردیس	۲۷ تیر ۱۴۰۰	۸۴	شورا و شهردار	۳	شیراز	۳۱ اردیبهشت ۱۴۰۲		
۱۹	شورا	۵	صومعه‌سرا	۱۷ آبان ۱۴۰۰	۸۵	شورا	۵	شهریار	۲ بهمن ۱۴۰۲		
۲۰	شورا	۷	صائبشهر	۹ تیر ۱۴۰۰	۸۶	شورا	۱	شهری درکهنگیلویه و بویراحمد	۳۱ خرداد ۱۴۰۲		
۲۱	شورا	۱	شهریار	۲۵ بهمن ۱۴۰۰	۸۷	شورا	۱	شهرکرد	۲۹ آذر ۱۴۰۲		
۲۲	شورا	۲	شُنبه - توابع پوشهر	۴ مرداد ۱۴۰۰	۸۸	شهرداری	۱	شوشتر	۲۴ خرداد ۱۴۰۲		
۲۳	شورا	۱۷	زنجان	۵ دی ۱۴۰۰	۸۹	شورا و شهردار	۲	شاهین‌دژ	۲۳ آذر ۱۴۰۲		
۲۴	شورا	۲	رودبار	۱۱ مرداد ۱۴۰۰	۹۰	شورا	۳	سهند	۱۳ تیر ۱۴۰۲		
۲۵	شورا	۲	زاquan	۲ اسفند ۱۴۰۰	۹۱	شورا	۵	سعدیآباد چابگرد	۱۴ تیر ۱۴۰۲		
۲۶	شورا	۵	پرند	۱۴ فروردین ۱۴۰۰	۹۲	شهردار	۱	سریش‌آباد - کردستان	۱۹ تیر ۱۴۰۲		
۲۷	شهرداری و شورا	۱	پردیس	۰۵ مرداد ۱۴۰۰	۹۳	شورا و شهردار	۱۳	سواجیلغ	۲۲ مهر ۱۴۰۲		
۲۸	شورا	۴	بهمیان	۱۷ شهریور ۱۴۰۰	۹۴	شورا	۱	ساری	۱۱ دی ۱۴۰۲		
۲۹	شورا	۱	بوشهر	۵ آبان ۱۴۰۰	۹۵	شهرداری	۳	رشت	۲۱ تیر ۱۴۰۲		
۳۰	شورا	۳	بوشهر	۹ مرداد ۱۴۰۰	۹۶	شورا	۱	ریاطکریم	۳۰ بهمن ۱۴۰۲		
۳۱	شورا	۱	بوچرود	۱۱ بهمن ۱۴۰۰	۹۷	شهرداری	۲	دهگان	۱۳ تیر ۱۴۰۲		
۳۲	دهیار و شورا	۱	باغستان	۱۲ اسفند ۱۴۰۰	۹۸	شورا	۱	دشت آزادگان / بستان	۲۴ تیر ۱۴۰۲		
۳۳	شورا	۲	باغستان	۲۵ بهمن ۱۴۰۰	۹۹	شورا	۲	خرمشهر	۱ تیر ۱۴۰۲		
۳۴	شورا	۱	آبادان	شهریور ۱۴۰۲	۱۰۰	شهرداری	۳	خرمشهر	۱۹ تیر ۱۴۰۲		
۳۵	شورا	۸	البرز	۹ دی ۱۴۰۰	۱۰۱	شورا و شهردار	۲	چهاردانگه	۲۰ اسفند ۱۴۰۲		
۳۶	شهردار	۱	اقبالیه	۲۵ آذر ۱۴۰۰	۱۰۲	شورا	۱	پاکدشت	دی ۱۷ ۱۴۰۲		
۳۷	شورا	۲	ارومیه	۱۱ مرداد ۱۴۰۰	۱۰۳	شورا	۱	بندر امامخمینی	۲۹ بهمن ۱۴۰۲		
۳۸	شورا	۱	اردبیل	۶ آذر ۱۴۰۰	۱۰۴	شورا	۲	آبیک	۲۹ مهر ۱۴۰۲		
۳۹	شهردار	۳	اردبیل	۷ شهریور ۱۴۰۰	۱۰۵	شورا	۱	ایلام	۱۸ تیر ۱۴۰۲		
۴۰	شهرداری	۸	هددان	۲۴ اسفند ۱۴۰۱	۱۰۶	شورا و شهردار	۲	ارومیه	۲۳ آذر ۱۴۰۲		
۴۱	شهرداری	۲	نقده	۲۰ فروردین ۱۴۰۱	۱۰۷	شورا	۱	احمدآباد مستوفی	۱۲ شهریور ۱۴۰۲		
۴۲	شهرداری	۱	گلilan	۲۱ آذر ۱۴۰۱	۱۰۸	شورا	۱	نوشهر	۹ مهر ۱۴۰۲		
۴۳	شورا	۱	گرگان	۱۸ بهمن ۱۴۰۱	۱۰۹	شورا و شهردار	۳	نور	۳ بهمن ۱۴۰۲		
۴۴	شهرداری	۱۸	گرگان	۱۸ بهمن ۱۴۰۱	۱۱۰	شورا	۳	هویزه	۵ تیر ۱۴۰۳		